



## Ταυτότητα και αναγνωρισιμότητα Αιγαιοπελαγίτικων οικισμών

### Το Λακκί της Λέρου ως ειδική περίπτωση



**Άρης Σαπουνάκης**

Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας  
[sapounakis@prd.uth.gr](mailto:sapounakis@prd.uth.gr) & [sapounakis@gmail.com](mailto:sapounakis@gmail.com)

**Γιώργος Νικηφόρος**

Πολεοδόμος Χωροτάκτης Μηχανικός Πανεπιστημίου Θεσσαλίας  
[gnikiforos5@yahoo.com](mailto:gnikiforos5@yahoo.com)

# Η ανώνυμη αρχιτεκτονική των Αιγαιοπελαγίτικων οικισμών

Ο άνθρωπος φτιάχνει τον χώρο του για να καλύψει τις ανάγκες του

Το δομημένο περιβάλλον περιέχει στοιχεία του οικονομικού και κοινωνικού γίγνεσθαι και μπορεί να θεωρηθεί ως αντανάκλασή του



Στο Αιγαίο:

Μεγάλη δυσκολία για επιβίωση  
στα μικρότερα νησιά

- Άνυδρο περιβάλλον
- Ελάχιστη εύφορη γη για καλλιέργεια
- Περιορισμένη δυνατότητα για άλλες δραστηριότητες

Αποτέλεσμα: **γενικευμένη ένδεια**



Σέριφος 1950



Πεζούλες στην Ίο



Συνεχής συνεργασία & συντροφικότητα μεταξύ των κατοίκων λόγω δυσκολιών που οφείλονται είτε σε φυσικά φαινόμενα είτε σε ανθρωπογενείς αιτίες όπως

- Κακή σοδειά λόγω καιρικών συνθηκών κλπ
- Πειρατεία παλιότερα
- Σοβαρά οικογενειακά προβλήματα

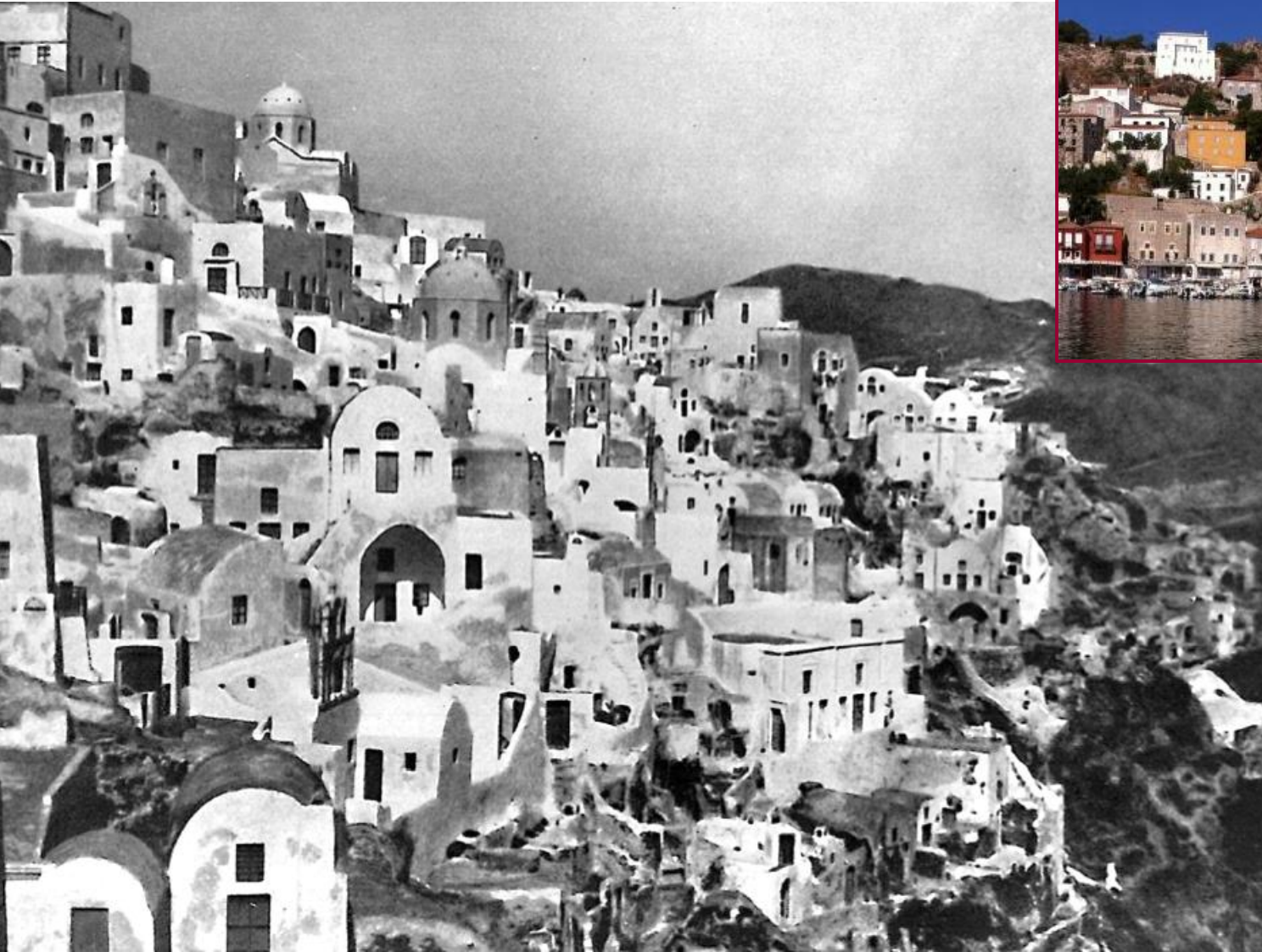


Αίγινα 1950



## Ομοιομορφία

Δεν ξεχωρίζει καμία κατοικία, ούτε λόγω μεγέθους, ούτε μορφής, ούτε θέσης  
Μόνο συγκεκριμένες εκκλησίες, ανεμόμυλοι + το σχολείο



Ύδρα

Φηρά



Στο δομημένο περιβάλλον:

Αναπτυγμένη ζώνη ημι-δημόσιου χώρου



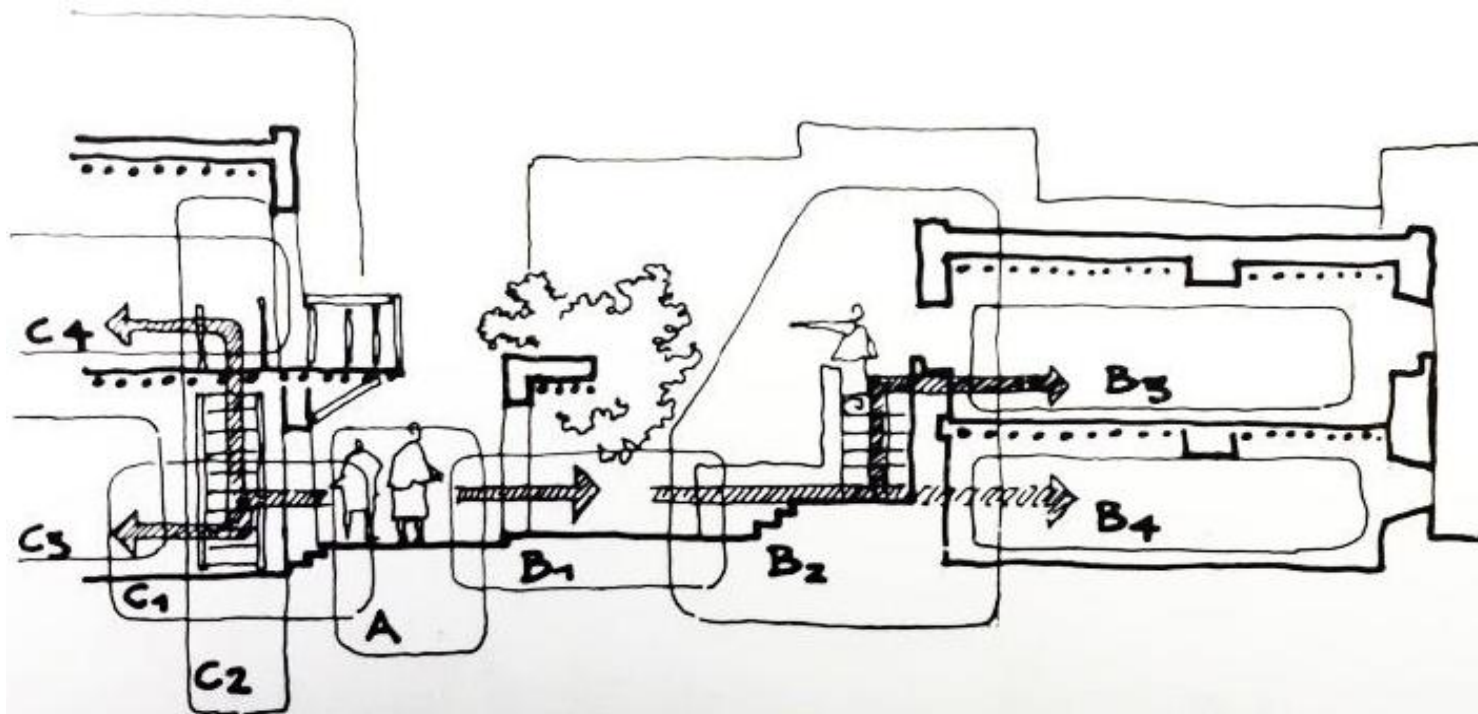
Αμοργός 1913



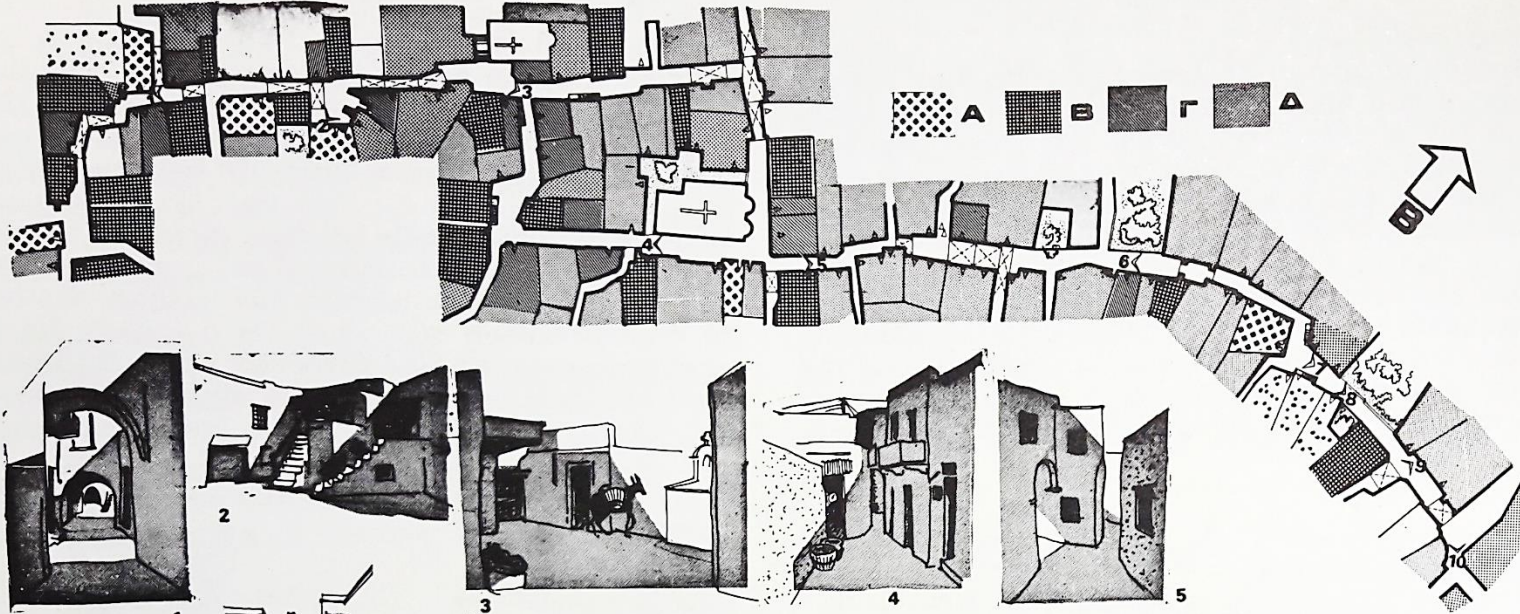
Ανάφη



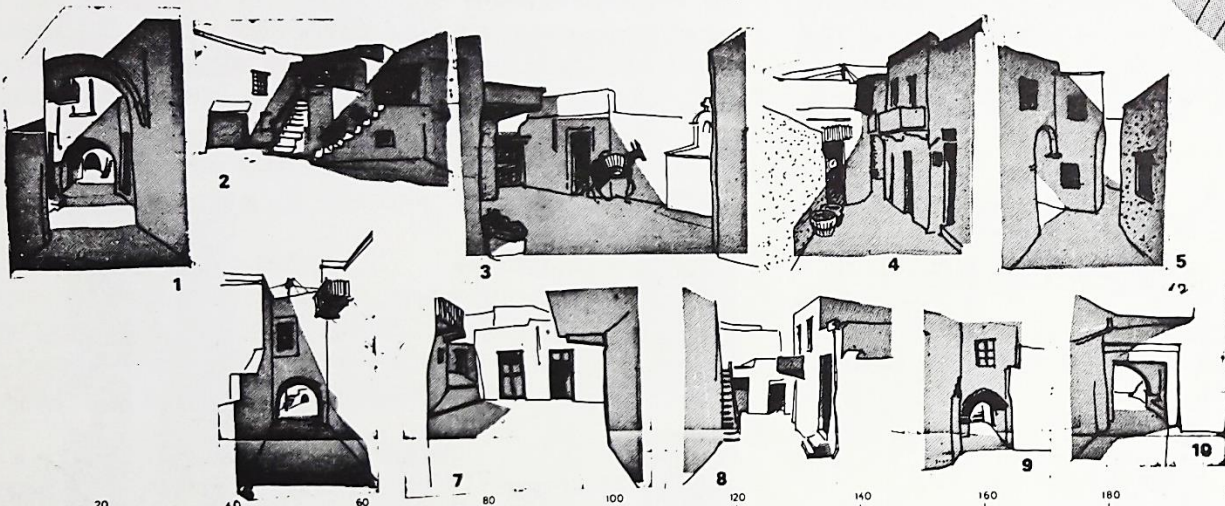
Φολέγανδρος



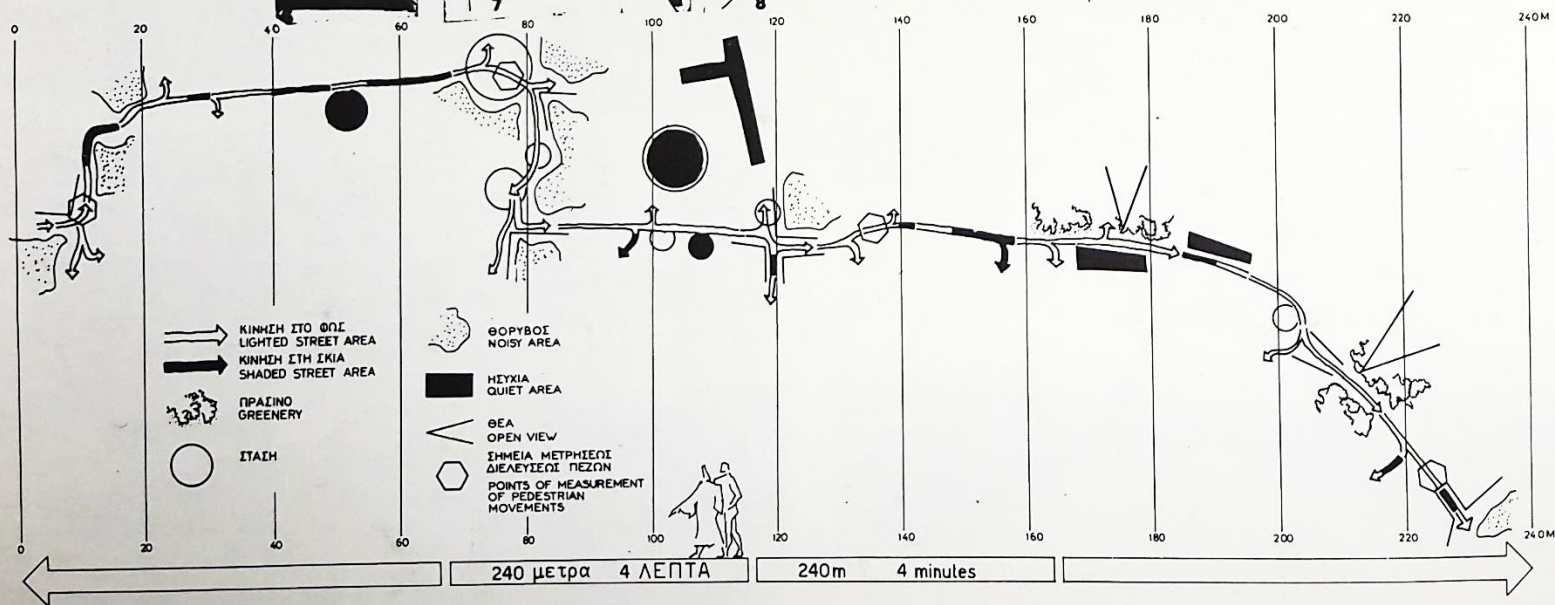
Χώρα Νάξου



1



2



3

Χώρα Νάξου



Μύκονος 1930s  
(CIAM Αθηνών 1933)

Ποικιλία:

Η ενότητα στην πολλαπλότητα

Σύμη





# Ευρηματικότητα στη διαμόρφωση του δομημένου περιβάλλοντος



Κάστρο Σίφνου



# Η ταυτότητα των Αιγαιοπελαγίτικων οικισμών

Γιατί ταυτότητα?

Γιατί μοναδικότητα?

Ποια στοιχεία συνιστούν την ταυτότητα και ποια την μοναδικότητα στις παρακάτω όψεις 3 οικισμών?



Χώρα Σερίφου



Χώρα Ίου



Χώρα Αστυπάλαιας



# Η ταυτότητα των Αιγαιοπελαγίτικων οικισμών

Πόσο αναγνωρίσιμη είναι?  
Είναι τελικά εξαγωγίμο προϊόν?

Έχει ανθρώπινη κλίμακα, ενότητα, ισότητα, ακόμα και σεμνότητα

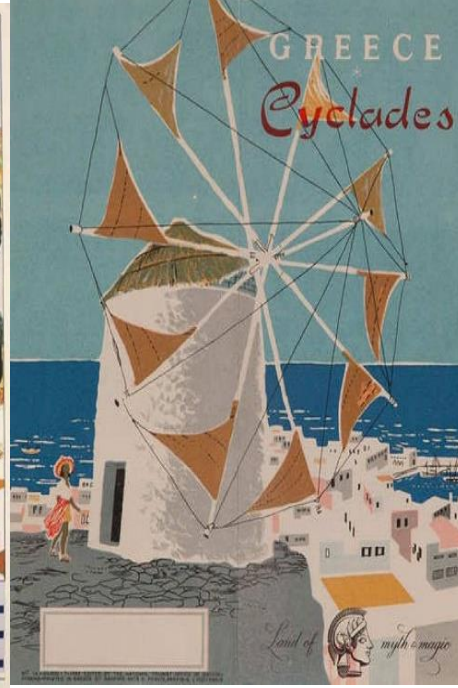


Μύκονος,  
το μέτωπο στην  
Αλευκάντρα  
(μικρή Βενετία)



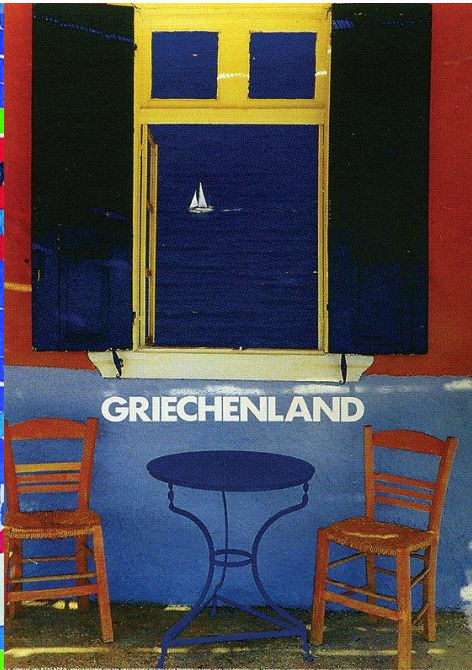
Moshe Safdie,  
Habitat 67  
όψη από το λιμάνι  
του Μοντρεάλ  
(κατασκευή 1970)





grèce

Αφίσες ΕΟΤ **Branding** των οικισμών του Αιγαίου 1940-1995

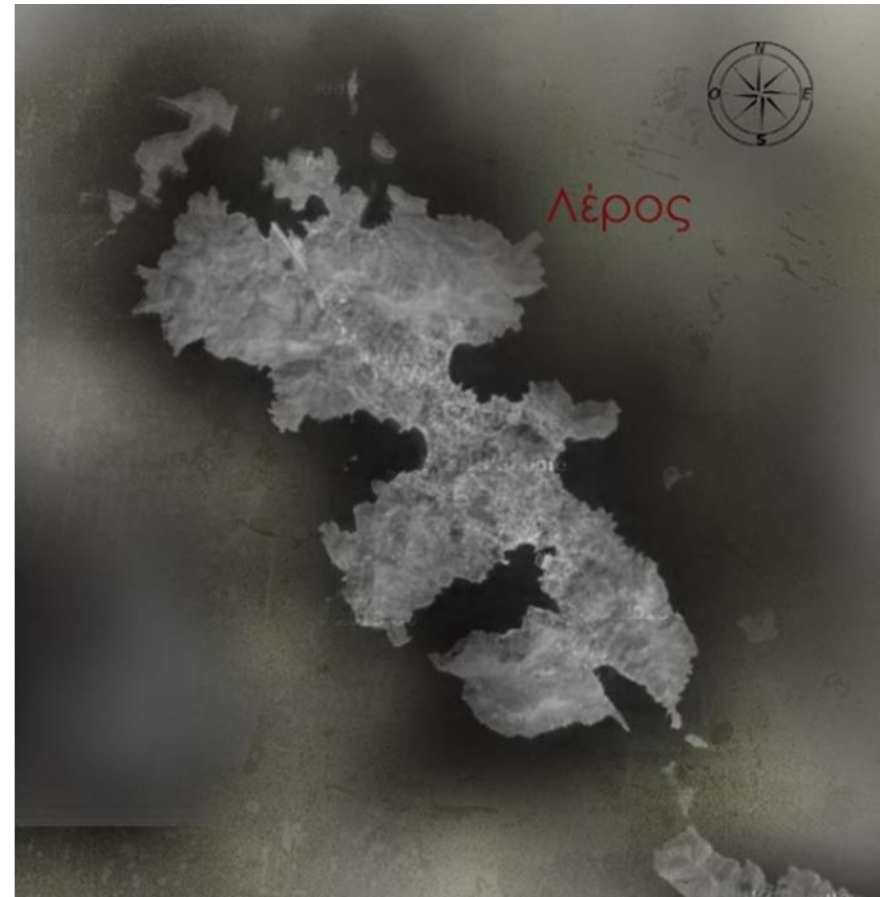
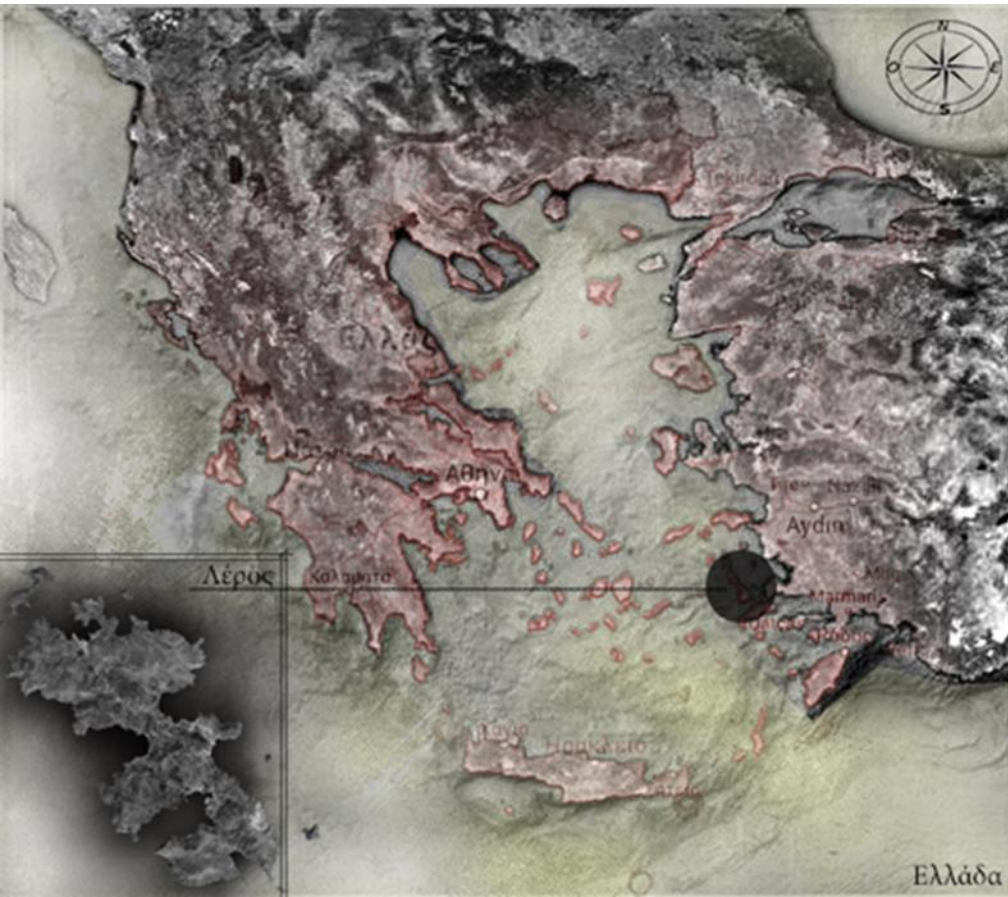




# Η ειδική περίπτωση του Λακκίου στη Λέρο

Λέρος:

Νησί των Δωδεκανήσων, 9<sup>ο</sup> σε επιφάνεια, 4<sup>ο</sup> σε πληθυσμό (8000 κάτοικοι)  
Μεγαλύτερο μήκος 15 χλμ., μικρότερο πλάτος 1,2 χλμ.



# Λέρος

## Ιστορικά στοιχεία:

- Αρχαιότητα: αποικία της Μιλήτου
- 4<sup>ος</sup> αι. π.Χ.: γίνεται τμήμα της Βυζαντίου
- 1309: κατακτάται από τους Ιππότες του Αγίου Ιωάννη της Ρόδου
- 1523: κατακτάται από τους Οθωμανούς
- 1821: παίρνει μέρος στην Επανάσταση των Ελλήνων εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας
- 1912: ο Ιταλικός στρατός διώχνει το Τουρκικό ναυτικό από τα Δωδεκάνησα
- 1923: προσαρτάται στην Ιταλία (συνθήκη της Λωζάνης)





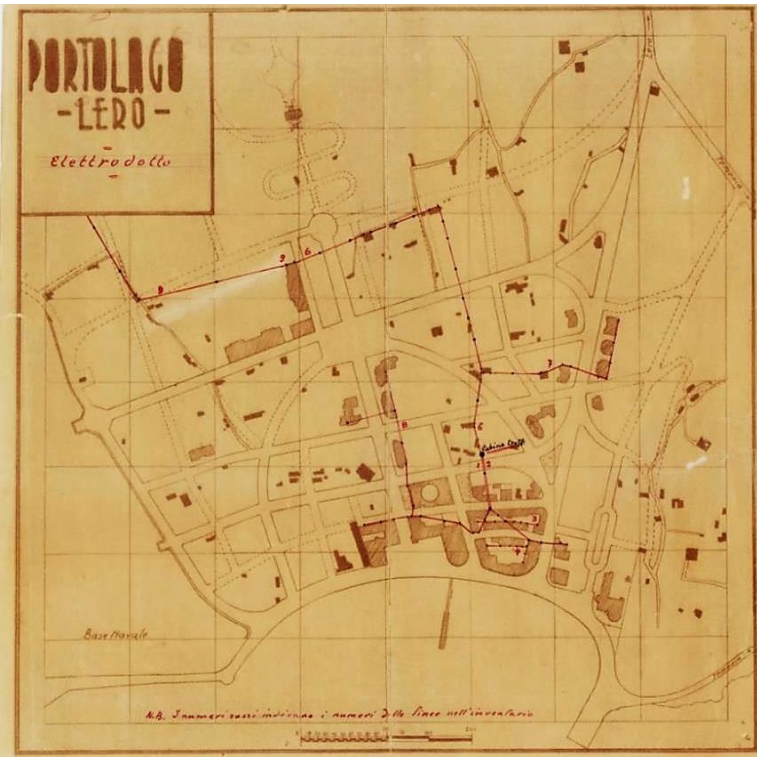
## ο Ιταλικός σχεδιασμός για τα Δωδεκάνησα

- 1922: το Φασιστικό Κόμμα αναλαμβάνει την εξουσία στην Ιταλία με μεγαλεπήβολες ιδέες για την Μεσόγειο (Mare Nostrum)
- οι Ιταλοί αποφασίζουν να κατασκευάσουν στη Λέρο τον Ναύσταθμο για τις πολεμικές επιχειρήσεις τους στην Μεσόγειο
- Η περιοχή είναι βαλτώδης και αποφασίζεται να αποξηρανθεί με υλικά από την Ιταλία
- Οι Ιταλοί είχαν σχεδιάσει και κατασκευάσει μερικές ακόμα πόλεις από την αρχή όπως τις Sabbaudia, Littoria και Aprilia στην Ιταλία. Κυρίαρχος αρχιτεκτονικός ρυθμός το **razionalismo**
- Η νέα πόλη-λιμάνι στη Λέρο ονομάζεται **Porto Lago** (λιμάνι - λίμνη)



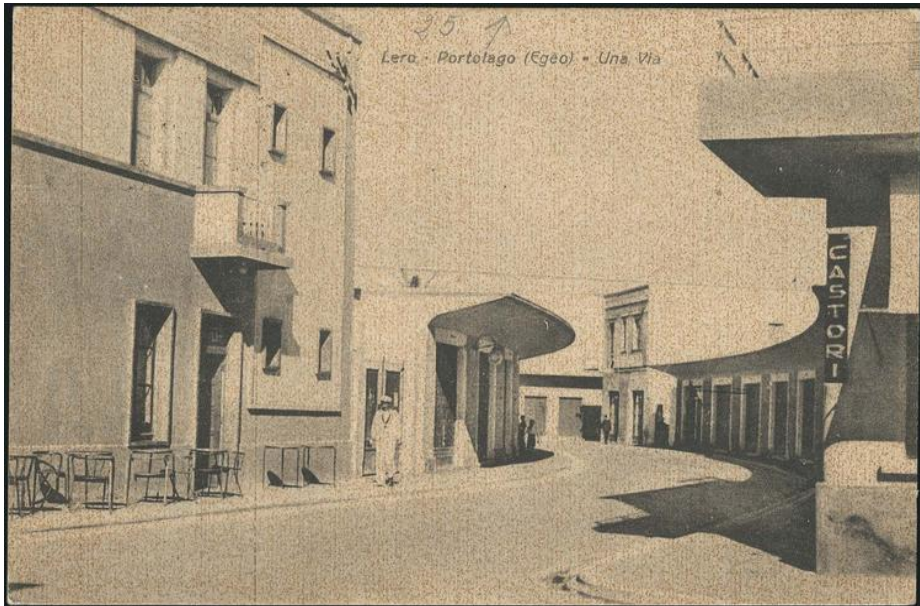
## η νέα πόλη Porto Lago

- Το Porto Lago προορίζεται για 15.000 κατοίκους, κυρίως στρατιωτικό και πολιτικό Ιταλικό προσωπικό καθώς και Έλληνες κατοίκους
- 1934: εγκρίνεται το πολεοδομικό σχέδιο (αρχιτέκτονας R. Petracco)
- Γραμμικό θαλάσσιο μέτωπο με δημόσια κτίρια αφιερωμένο στον Μουσολίνι
- Δημιουργία πλατείας (Piazza Littoria) με το κτίριο του φασισμού/Δημαρχείο για τις τελετουργικές παρελάσεις του καθεστώτος
- Μία κάθετη λεωφόρος, Viale Del Re, οδηγεί σε μια εσωτερική πλατεία, Piazza Roma, και ένα λόφο με ένα μνημείο σύμβολο της φασιστικής κυριαρχίας





η νέα πόλη Porto Lago κατασκευάζεται το 1935, λίγο μετά το CIAM Αθηνών (1933)





1947: Τα Δωδεκάνησα  
ενώνονται με την  
Ελλάδα  
Porto Lago > Λακκί



Η Ιταλική κληρονομιά:

- παραμένει σε αρκετά καλή κατάσταση
- χρησιμοποιείται ικανοποιητικά
- είναι εντελώς άγνωστη





Σήμερα

η Ευρωπαϊκή μοναδικότητα του οικισμού όχι μόνο δεν προβάλλεται αλλά ίσως ακόμα και να αποσιωπείται ('**διπλή λήθη**' κατά Giglio)

Εν τούτοις

αν και σαφώς διαφορετική από την ανώνυμη αρχιτεκτονική των υπολοίπων Αιγαιοπελαγίτικων οικισμών, η αρχιτεκτονική μορφολογία των κτιρίων στο Λακκί παραμένει **κοντά στην ανθρώπινη κλίμακα** του οικισμού και λιγότερο στους μεγαλεπήβολους σχεδιασμούς του καθεστώτος που την δημιούργησε

Μένει να ερευνηθεί

η εικόνα που έχουν για τον οικισμό τους οι ίδιοι οι κάτοικοί του και φυσικά η διάθεση τους να προβάλουν την απρόσμενη μοναδικότητά του σχεδιασμένου οικισμού σε μικρό Αιγαιοπελαγίτικο νησί

αντιμετωπίζοντας 2 βασικές δυσκολίες:

1. το αρνητικό κλίμα των τελευταίων 50 ετών για την Λέρο και
2. την ισχυρή ταυτότητα των οικισμών των γειτονικών νησιών